

Мениджмънт на сигурността и отбраната

ПОЛИТИКИ ЗА СИГУРНОСТ - БАЛАНС МЕЖДУ ГРАЖДАНСКА СИГУРНОСТ И СВОБОДА

ДОЦЕНТ Д-Р МАРИЯНА ТОДОРОВА
НАЦИОНАЛЕН ВОЕНЕН УНИВЕРСИТЕТ „В. ЛЕВСКИ“
E-MAIL: STILIANOVA70@ABV.BG

Резюме: Политики за сигурност е система от знания как да се използват рационално ресурсите на държавата, за да се гарантира защитата на жизненоважни интереси на личността, обществото и държавата от различни заплахи, както и създаване на благоприятни условия за тяхното развитие и просперитет. Успешни практики в управлението и прилагането на адекватни политики за националната сигурност води до балансът между сигурност и свобода, и възможностите за приспособяване и оцеляване срещу въздействието от нарастващите заплахи. Акцентът е поставен върху съвременните насоки за гарантиране на гражданска сигурност (human security-UN) и интелигентна отбрана (smart defense-NATO). Пред-

ставена е необходимостта от изграждане на по-висока степен на устойчивост и стабилност (“antifragility” and “robustness”), неуязвимост (“unassailable position”) гъвкави способности и национално конкурентно предимство (national competitive advantage), срещу несигурността, неопределеността и променливостта на съвременната динамична среда за сигурност (uncertainties). **Ключови думи:** сигурност, гражданска сигурност, ресурси

SECURITY POLICIES – BALANCE BETWEEN CIVIL SECURITY AND FREEDOM

ASSOC. PROF. MARIANA TODOROVA, PhD
NATIONAL MILITARY UNIVERSITY “VASIL LEVSKI”, ARTILLERY, AD AND CIS FACULTY
E-MAIL: STILIANOVA70@ABV.BG

Abstract: Security policy is a system of knowledge on how to rationally use the resources of the state to ensure the protection of vital interests of the individual, society and the state from various threats, as well as creating favorable conditions for their development and prosperity. Successful practices in the management and implementation of adequate national security policies lead to a balance between security and freedom and the ability to adapt and survive the outcome of new threats. The emphasis is

on modern guidelines for ensuring human security (UN security) and smart defense (NATO). The need to build a higher degree of antifragility and robustness, unassailable position, flexible capabilities and national competitive advantage against the uncertainty, ambiguity and variability of modern dynamic security environment.

Key words: security, resources, NATO, UN, threats, defense

Теорията за сигурността в голяма степен е построена върху тезата, че държавата има жизнено важна роля за осигуряване сигурност на гражданите, която е част от цялата система национална сигурност. Тя е главен фактор за обезпечаване на сигурността, на обществото и личността и е продукт на определен етап от развитието. Основ-

ните изисквания за защита на гражданската сигурност е способността да се реагира адекватно, предвид обстоятелствата, особено в момент при заплаха на националната сигурност.

При правилен избор на поведение, при ясно формулирани и осъзнати обществени интереси, може значително да се компенсират всички ри-

скове и заплахи за сигурността на една държава. Затова е необходимо да се обновят приетите условия за сигурност в Европейският съюз, неговите институции и държави членки, които насърчават и осигуряват свобода и гражданската сигурност. През последните десетилетия, гражданската сигурност е основна човешка потребност и класическо благосъстояние. Основен приоритет на държавата е поддържане и възстановяването ѝ, въпреки, че при защита на жизнено важни интереси се жертват огромни ресурси, особено когато системата – национална сигурност трябва да защити сигурността на гражданите.

Политиките за сигурност неизбежно се свързват със свободата на гражданите и обществените институции. Очевидно е, че не свободните, а зависимите граждани и институции няма да бъдат в състояние да намерят и приложат активни алтернативи за справяне със заплахите. Най-често зависимостта на гражданите е вътрешно обществен въпрос. Добре организирано демократично общество ще стимулира инициативата на гражданите за справяне със смущаващите фактори.

Крехкия баланс между свободата и сигурността в Европа би била безпредметна, ако не осъзнаем нуждата от регулиране на съвременните предизвикателства и заплахите. <https://www2.capital.bg>

Освен това, важно е да се посочат и практическите мерки, които биха повишили равнището на свободата и гражданската сигурност. Въпросът е как да се направи така, че и свободата да бъде гарантирана и сигурността на личността повишена? Това е особено наложително в съвременната епоха на глобална несигурност и на терористичните покушения /несигурността/ против свободата.

Намиране на подходящия баланс между сигурността и свободата не е нов въпрос и е обсъждан още преди много години. Бенджамин Франклин пише в 1755 „Тези, които биха се отказали от съществена свобода, за да си купят малко временна безопасност, не заслужават нито свобода, нито безопасност.“ Цитатът на Франклин често се използва като боен вик за гражданската демокрация.“

Важно е обществото да намери подходящия баланс между сигурността и свобода, защото историята на страната ни показва, че по време на криза нашето правителство има силата да накло-

ни баланса между сигурност и свобода в полза на сигурността. Като пример може да се посочи възникналата пандемия през 2019 – COVID.

СЪЩЕСТВУВА ЛИ БАЛАНС МЕЖДУ СВОБОДА И ГРАЖДАНСКА СИГУРНОСТ?

За да дадем отговор на тези въпроси трябва да разгледаме значението на термина сигурност, който често е нормативно претоварен в обществения и научен свят, а след това и на значението - гражданска сигурност като централна ценност на ориентация в различните сфери на обществото. Терминът „сигурност“ заема централно място в публичните дебати. В съвременния свят - вътрешният ред е този, който гарантира сигурността на своите граждани т.е. да осигурява вътрешен и външен мир е основна задача на държавата и политическите институции. Сигурността има цена. Ние даваме значителна част от индивидуалната си свобода и се подчиняваме - повече или по-малко доброволно - на всички възможни правила, разпоредби и ограничения в очакване да получим сигурност.

Въпросът колко далеч всъщност може да стигне свободата (на индивида/индивидите в обществото, но също спрямо държавата), е спорен и до днес. Било то голямото „незаконно подслушване“ или въпросът дали министърът на отбраната в случай на опасност може да даде команда за сваляне на пътнически самолети – много повече въпроси за границите на свободата се дискутират в обществото. Според Джон Лок „Всеки логически притежава себе си и тялото си, както и частната си собственост. Също така, всички индивидуални свободи - икономически и политически - са производни на частната собственост върху индивидуалната сигурност. (Locke, 1977).

Да можеш свободно да изразиш мнение в твоя пост или блог означава, че имаш право да го кажеш за всеки чужд вестник или конферентна зала. Означава, че полето на твоята свобода се простира: от мислите и думите ти, от една страна, до поста или залата, които притежаваш (или доброволно са ти отстъпени) или си наел под наем.

В своя труд „Das Unbehagen im Kultur“ (Das Unbehagen im Kultur) от 1929 г. Зигмунд Фройд изобразява отказа на индивида от неограничен живот от собствените си инстинкти и свобода в

полза на общностните правила и други нормативни изисквания и правила като съществена характеристика на съвременната цивилизация. Това, което човек получава в замяна е сигурността: „Културният човек е заменил част от сигурността за щастие. (Freud, 1974, pp. 243). Границата на свободата ни е тази, която концептуално никой не може да премине, без твое желание, насилствено и недоброволно. Ако някой отнеме част от свободата ни, на практика намалява сигурността ни, престъпвайки тази граница - няма значение дали е държава, или престъпник.

Дебат свобода или сигурност няма - свободен си доколкото свободата ти е сигурна. Сигурност имаш, доколкото е защитена свободата ти.

КАКЪВ Е НАСТОЯЩИЯТ БАЛАНС МЕЖДУ СВОБОДА И СИГУРНОСТ?

Приемаме, че баланса е задоволителен, защото щом с появата на не толкова неочаквани и не толкова огромни заплахи, като бежанска вълна и терористична заплаха в центъра на Европа и възникване на пандемията се разпада пред очите ни.

Според доц. Дойчев: “Очевидно настоящият баланс е нарушен, щом в името на свободата са били рязко занижени мерките за сигурност – атентатите в Париж, събитията в Кьолн и други немски градове потвърждават този извод“. Смятам, че относителната тежест на гражданската сигурност неминуемо трябва да нарасне. Разбира се, не и за сметка на съответно ограничаване на основните свободи. Това не означава, че трябва да изместваме проблема – след като искаме повече сигурност – искаме повече права за осигуряващите сигурността и съответно ограничаване на гражданските права. (<https://offnews.bg>)

Днес може да се говори за баланс между правата и свободите на гражданите и сигурността, но само тогава, когато правата на гражданите се защитават, чрез засилване на мерките за сигурност. В този напрегнат свят е необходимо да се използва професионален подход към гражданската сигурност и на свободите чрез укрепване на националната сигурност на върха, можещи и знаещи, хора, които да гледат във всички посоки на този свят и за които да е ясно, че нито една държава сама със своята национална сигурност, не могат да се справят с предизвикателствата на днешния

ден. Необходимо е да се работи в екип с ясно изразени лидерски качества.

Престъпността и нарушените правата и свободите на гражданите нямат граница, те преливат от държава в държава и от континент в континент. И ако ние, всички заедно, не застанем като щит, като стена срещу тези предизвикателства, нито институции, нито политическа система, нищо няма да бъде в състояние да защити правата и свободите на гражданите на света, не на една или на друга държава.

„Светът е широк и нашият поглед трябва да бъде широк, трябва да бъде изпълнен с кураж.“ (<https://www.capital.bg>)

Съвременната обстановка при сигурност на гражданите изпитва силно въздействие на редица фактори, които допринасят за нейната стабилност и нестабилност. Особено непредсказуем и опасен е нарастващият потенциал на заплахата за масово въздействие върху живота, здравето и околната среда. Актуални предизвикателства са Covid-19, въоръжени конфликти, нелегална миграция, задълбочава се бедност, икономическа изолация и др. тероризъм, конвенционално и неконвенционално оръжие.

Проблемът за свободата несъмнено е сред така наречените вечни проблеми, но много хора търсят конкретни отговори на възникващи в процеса на съществуването им въпроси, без да са в състояние да видят целостта. Често интересувашата ни тема се интерпретира предимно в частнонаучен аспект (социологически, икономически, политологически, юридически и т. н.) или се разглежда преди всичко в исторически план (развитие на човешката свобода). Не рядко човешката свобода е в центъра на идеологически спекулации и доктрини, на религиозни системи. (Мичев, 2013)

Теорията сигурност до голяма степен е построена върху тезата, че държавата има жизненоважна роля за осигуряване на гражданската сигурност. Цялата система за национална сигурност продължава да се крепи на държавата, която се явява главен фактор за обезпечаване на сигурността на обществата и отделния индивид и е проект на определен етап от развитие на обществото. От значение за гражданската сигурност са все още външните и вътрешни фактори. Тя е основополагаща за поддържане на оптимално-

то състояние на всяка последваща сигурност. Тя е в основата за активно реализиране на стратегията, основен критерий за ефективно спокойствие и стабилност на държавата. Съществуването на гражданската сигурност може да се постигнат само при наличие на нормативно регламентиран и институционално организиран процес на диалог, консултиране и взаимодействие между законодателна, изпълнителна и съдебна власт, Президента на републиката и техните организации.

В своята книга „Философия на сигурността“ автора Стефан Минчев пише: „Особен интерес за изследователите представляват проявленията на свободата и несвободата в отделните сфери на обществото – политическа, икономическа, социална, духовна, на които поради липса на място няма да се спираме. Към проблема за свободата в тези особени сфери на обществото има траен интерес в науката, той носи и ярко изразен практически смисъл. От една страна, твърде популярно е мнението на широк кръг хора, че в тях като че ли преобладават ограниченията на човешката свобода. Подчертава се строгата йерархичност, високата степен на организираност и нормативност на дейността.“

Доколкото, обаче, е очевидно, че държавите съществуват заради своите граждани, заради защитата на техните интереси, защитата на държавните интереси не може да бъде напълно нечувствителна по отношение ефекта от тази защита върху самите граждани, техните интереси, права и основни свободи. Затова въпросът допустимо ли е ограничаването на основни свободи в името на повече (национална) сигурност е въпрос, на който е наложително да бъде даден ясен и категоричен отговор, предвид факта, че в даването на допълнителни правомощия на държавата и гражданска несигурност крие сериозни рискове. Доцент Дойчев предлага и своето решение за създаване на институции на т. нар. контрадемократия - граждански недържавни институции, включително в сферата на сигурността, създаване на паралелно гражданско обвинение, [и] неправителствена организация, гарантираща обществената безопасност от държавен произвол.“ (<https://www.capital.bg>)

На пръв поглед едно такова решение изглежда атрактивно – не е ли наистина най-добре гражданите сами да упражняват надзор над разпола-

гащите с огромни правомощия институции на сигурността, като по този начин гарантират, че тези институции няма да злоупотребяват с тях.? При подобно решение: вероятността на такива неправителствени групи да се мобилизират в защита правата на непопулярни малцинства или индивиди е нищожна (особено в страна като нашата, където уважението към права на малцинства и непопулярни индивиди съвсем не е популярна кауза), докато опасността, те допълнително да мобилизират репресивните институции за разправа с такива неудобни малцинства или неудобни индивиди е огромна. Ефектът от подобна мярка би била допълнително гарантиране свободите на мнозинствата за сметка на пълно погазване правата на малцинства и непопулярни индивиди.

Не на последно място – нека напомним също така, че когато основните права и свободи не са равно гарантирани на всички, те се превръщат в привилегии, а не в свобода. Правовата държава гарантира равни права и равенство пред закона. Полицейската държава, пък била тя смекчавана с избирателните инструменти на „контра-демократията“, гарантира не права на всички, а привилегии за малцина.

Г-н Валери Рачев се фокусира върху проблемите на националната сигурност, а именно дали е, или не е оправдано ограничаването на личните свободи в името на националната сигурност. Без никакво съмнение гарантирането на националната сигурност е важно, и приносят на г-н Рачев в дебата по тази тема е значим, но тази важна цел не отменя въпроса дали в нейно име е допустимо да се ограничават конституционно гарантираните ни свободи. (<https://www.capital.bg>)

От изложеното до момента могат да бъдат направени следните изводи:

- Посочихме баланса между гражданската сигурност и свобода, сравнявайки концепциите и структурно определящи елементи на политиките за сигурност.
- Продуцирането на фалшиви заплахи и поражданият страх от тях са възможно средство за отклоняване на обществото от естественя път за подобряване на обстоятелствата. От друга страна подценяване на реалните заплахи може да доведе до неоправдани реални загуби и да задържа развитието на обществото.

- Аналогично външната зависимост на институциите от други страни и сателитно поведение няма да позволят свобода на избора при критични обстоятелства. Различна от тази е ситуацията при която страната търси външна подкрепа на своята сигурност.
- За да съществува баланса между гражданска защита и свобода е необходимо да има мощен европейски заряд, както и укрепване на вътрешната сигурност на една държава, така и за вътрешната сигурност на Съюза като цяло.

През последните години заплахите в Европа нарастват и стават все по разнообразни – теоретични нападения, нови видове организиран престъпност, киберсигурност и др. Сигурността придобива трансгранично измерение и поради това е необходимо да се предприемат решителни и координирани действия. Освен предизвикателствата пред сигурността на национално равнище, Европа е изправена пред сложни външни заплахи, с които нито една държава членка не може да се справи. Във все по-голяма степен се превръща понятията сигурност в свят без граници, в които вътрешната и външна сигурност вече не са две отделни неща. Трябва се да отчита връзката и баланса на личната сигурност и свободата, като се гарантира координация между способностите, методологията и средствата, тъй като източниците на несигурност се намират в най-различни сфери в политическите отношения в държавата, социални групи на обществото, икономически отношения, духовно – идеологически, етнонационални, религиозни, екологични и сферата на здравеопазването.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Живеем в свят, които ни изправя пред заплахи, но ни предоставя и нови възможности. Сигурността има трансгранично измерение и поради това ЕС е необходимо да вземе решителни и координирани действия. Сигурността ще продължи да бъде и основна тема пред/на гражданите от ЕС и правителствата в този бързо променящ се и несигурен свят. В епоха, в която тероризма и другите тежки престъпления се извършват трансгранично държавите членки носят отговорност пред своите граждани да гарантират лична и обществена сигурност при пълно зачитане на основните права на ЕС.

Трябва да има стремеж при осигуряване на безопасна среда на гражданите чрез постигнато управление на миграция, защита на граници и сигурност, борба с изменение на климата, безопасност на харни и защита на лични данни.

Едно по-нататъшно ограничаване на свободите ни не само не е необходимо за по-ефективното гарантиране на сигурността ни, но и най-вероятно би допълнително, заплашило и свободите ни. Затова такова ограничаване на основните свободи е неоправдано.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. Мичев Ст.(2013) Философия на сигурността/ хуманност и насилие, София, „Софттрейд“ ISBN 978-954-334-172-6; [Michev St. (2013) Philosophy of Security / Humanity and Violence, Sofia, Softtrade ISBN 978-954-334-172-6]
2. Фройд З.(1974), Неспokoйствието в културата, Франкфурт / М, стр. 243. [Freud Z. (1974), Unrest in Culture, Frankfurt / M, p. 243.]
3. Locke, John(1977) Zwei Abhandlungen über die Regierung /John Locke; hg. von Walter Euchner – Aufl. – Frankfurt am Main.
4. offnews.bg
5. https://www.capital.bg/politika_i_ikonomika/bulgaria/2016/09/21/2831106

**АБОНАМЕНТ ЗА СПИСАНИЕ
НАЦИОНАЛНА СИГУРНОСТ**

**ЧРЕЗ БЪЛГАРСКИ ПОЩИ
С НОМЕР 1502**

**ДОБИ ПРЕС
С НОМЕР 507**

<https://nacionalna-sigurnost.bg>